

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju.

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Oglasi se računaju po 16 para po petit retku; za više puta po pogodbi. Priopćenja i zahvale po 20 para po retku. — — — — — Plaća se sve unaprijed. — — — — —

Pojedini broj u mjestu 6 para vanka 8. Plativo i tuživo u Šibeniku.

Izdavač, vlasnik i tisak „Pučka Tiskara“
D.r V. Iljadica i drugovi — Šibenik.
Odgovorni urednik: Krste Živković-Šupuk

Brzjavni.

Zagreb, 4. travnja. Poslije objelodanjenja kraljevog ručnog pisma o imenovanju Cuvaja komesarom, zaposjela je zandarmarija grad, da spriječi svaku eventualnu demonstraciju. Oružnici priječe svako sakupljanje te rastjeravaju masu. Sve su novine zaplijenjene. Večeras su se sakupili pouzdanci radnika da vijećaju da li se ima proklamirati opći štrajk. U gradu vlada potpuni mir.

Zagreb. Grof Batthyany interpelira ugarsku vladu o politici u Hrvatskoj. Želi da u Hrvatskoj vlada konstitucija te žali pogoršanje odnošaja izmeđju Hrvatske i Ugarske. Koji god bio odnošaj hrvatskih stranaka, zakon se kompromisa mora na svaki način poštivati. Osugljuje progibanje Srba. Govori proti trijalizmu koji podupire Beč; zagovara borbu proti istome u interesu magjarskog naroda i dinastije.

Komesarijat u Hrvatskoj.

Svaki čas stižu nam iz Hrvatske sve to crniji glasovi. Nije nam svrha, da napišemo ni polemični ni buntovni članak, jer znamo, što bi nas u tom slučaju dočekalo. Pred očima nam je poglavito to, da naše čitaoce informiramo o onome, što se preko Velebita ovih dana odigrava.

Nad Hrvatskom i Slavonijom proglašen je komesarijat, a kraljevskim komesarom imenovan je dosadašnji ban Cuvaj. Premda po ustavnim zakonima komesarijat ne nosi za sobom kao nužnu posljednicu ukinuće ili bolje privremeno obustavljenje ustava, u našem se slučaju obustavilo ustav može se reći u cjelini, jer dakako, kad se radi o Hrvatskoj i Slavoniji, onda neustavnost mora da bude cjelovita i potpuna, da ni Hrvat ni Srbin ne ostane u njegovoj domovini ni tračak ustava ni slobode.

Tako je odmah sa prvom naredbom slavnog bivšeg bana a sadašnjeg komesara obustavljena djelatnost Hrvatskog Sabora a sva autonomna vlast prešla je na samog komesara, koji nije više odgovoran i Vladaru i Hrvatskom Saboru, već jedino Vladaru.

Obustavljen je zakon o štampi, koji je i onako bio dosta krnj. Uvedena je nasuprot preventivna cenzura. Po ovoj drakonskoj uredbi novine se neće plijeniti nakon što budu tiskane, jer će se svaki sastavak morati prije tiskanja da odnese državnom odvjetniku i redarstvenoj vlasti a moći će biti tiskan tek onda, kad to obe vlasti dozvole. Čitalačka publika neće ni moći znati, je li što zaplijenjeno, jer će u listu zaplijenjene stavke morati biti popunjene sa drugim nezaplijenjenim člancima i vijestima, a na listu neće smjeti stajati niti oznaka: drugo izdanje. Sve novine moraju da polože kauciju od kruna 5000 svaka. Za vršenje ovih propisa odgovorni su ne samo urednici novina, koje za neposluh čeka zatvor, nego i iste tiskare u kojima se listovi štampavaju i koje mogu da budu svaki čas zatvorene. Osim toga obustavljen je zakon sastajanja te se usljed toga ni kandidati neće moći sastajati na sastancima i skupštinama sa svojim biračima. O javnim skupštinama ne može da bude niti govora.

Obustavljen je takogjer zakon o slobodnom udruživanju pak se s toga imaju smatrati raspuštenim sva društva osim strogo staleskih.

Ne treba niti napominjati, da je i za štamparske delikte ukinuta porota.

Kao pečat svim ovim slobodarskim odredbama navrvilo je u Zagreb na stotine oružnika, a peštanskom krvniku (dakako ne Khuenu, već onoj ličnosti, koja se u nas zove boja), naređeno je, da bude spravan na komisiju put Hrvatske i Slavonije.

Pred ovim dogagajima nama se nameću samo dvije refleksije. Ne znamo naime kako se ovo gaženje ustava dađe složiti sa onom ustavnom sviješću i sa onom vrućom željom ustavnog vladanja, sa kojom su po pisanju novina ovih dana prožeti najviši krugovi monarhije.

Ne znamo nadalje, kako smo tu skoro i mi ovdje u Dalmaciji naivno povjerovali glasovima austrijske štampe, koja nam je kao dušmane naše krvi, našeg jezika i naše slobode pokazivala same Magjare.

Našoj braći preko Velebita u ovim tužnim časovima ne znamo ni sami što da rečemo. Mi bi im preporučili mir, kad se ne bi bojali da oni s punim pravom taj savjet shvate kao izraz onog cinizma, koji bi jedini bio kadar, da bratu, koji je u pogibelji pred dušmanskim mačem reče: brate miruj, ne brani se, već sagni glavu.

Mi bi im svjetovali mir, kad bi vjerovali, da i mrtvo tijelo, ako se kroza nj provede električna struja, može da miruje. Da nijesmo u ovom vijeku, svjetovali bi im da se uzdaju u boga, ali nebo je visoko

Drugo nijesmo u stanju da u ovom času pišemo.

Zar naš uskrs bez žena?

Teško da bi se ovaj svijet, naš društveni život bio prepородio ovako u ovom smjeru i u ovolikoj mjeri u Hristu i u njegovom divnom moralu čistog humaniteta, da nije bilo ženska. Ženska tankočutna osjetljivost i religiozni zanos i odanost novoj nauci Sina pučanke Marije i drvodjelca Josipa doprinješe veliki svoj dio uskrsnuću ovog svijeta u božanskoj nauci Hristovoj.

I u današnjem društvu teško da prodre koja namisao, želja ili ideja ovog ili onog smjera, ako njoj žensko zanjčeće svoju odanost, svoj zanos i svoje sudjelovanje. Narodi se dižu i padaju baš u onoj mjeri i u onom smjeru, u kome njegov žensko prione uz život svog naroda, ili mu život narodnji postane indiferentan; izrodi li se njemu, tad je gotova likvidacija njegova.

Narodi se odgajaju na krilu žena, rečeno je, i to stoji, a tako isto narodi nemogu živjeti svojim potpunim životom narodnim, ako tim životom ne žive i žene njegove, ako i one tom životu nepružaju potrebite hrane, koje su uvjetom opstanka i napredovanja narodnjeg bića. Jednom polovicom narodna zgrada, narod počiva na muškima, a, tvrdimo, da jačom polovicom narod počiva i ima svoj temelj na ženskim. Ako ta jača polovica narodnog bića životari anemičnim životom, ta anemičnost djeluje na cijeli organizam, slabi ga i ubija.

A što ćete pak da bude od jednog naroda, u kojem žensko usljed krivog odgoja i krivo shvaćene svoje socijalne dužnosti aktivno seže rukom da prijehči drugu, mušku, polovicu u obradivanju narodne stvari, u jačanju narodnjeg života?! Budućnost takova naroda može se smatrati zapečaćenom. Jer, ako pasivni indiferentizam ženska rasteže jedan narod i ne da mu napred, aktivno sprečavanje rada u korist naroda ruši ga u temelju, iznutri, u jezgri.

Ovih dana čitamo u novinama pismo neke ugledne gospodje „Z.“, koja je to pismo upravlila svojim drugama zabrinuta za budućnost našeg naroda. To lijepo pismo i nas je potaklo na ova

razmišljanja, a iz njh nam izvire samo taj zaključak, da bez žena nema narodu uskrsnuća.

Vrijednu g.dju „Z.“ zaokupila je u pismu samo jedna jednostavna misao, biva, zašto se ljudi u našim političkim prilikama ne suduju stajati na visini svoga poštenja i uvjerenja. Misao jednostavna, jer je svakidanja, al za to ozbiljna i teška, kao kad se tu izlaže najdragocijenija svojina čovjekova — poštenje i uvjerenje.

I vrijedna gospodja otprto baca krivnju na ženske, ako čovjek najdragocijeniji posjed svoj, najljepšu odliku svoju nemože da sačuva čistom i neokaljanom.

„Uvjeravam sve naše žene i djevojke — veli gospodja „Z.“, da sve one naše male ženske potrebe nestanu, kad uočimo moralnu bijedu čovjeka koji radi malih potreba ženskih mora da pogazi svoje pošteno uvjerenje. Koliko griznje savjesti, koliko stida mora da pretrpi čovjek, koji ne iz lopovluka, već li radi bojazni premještenja, koje bi mu nešto neugodnosti i troškova nanijelo — glasuje protiv svoga uvjerenja, sudi protiv uvjerenja ili inače nepravedno uređuje opet protiv svog poštenog uvjerenja itd.

Dalje veli g.dja „Z.“: „Odreći ću se ovoga, onoga luksusa — sve to nije tako potrebno, radit ćemo, štedit ćemo, samo za boga ne opterećuj svoje savjesti gadnim, protunarodnim činom! Kako slatko bi bilo mužu, kad bi se umjesto groznja i predbacivanja ovakovi zvući širili pod njegovim kućnim krovom“

Tople, iskrene riječi g.dje „Z.“ tako griju, tako zanose, odjekuju u srcu kao glas trublje jerihonske i čovjek u sebi osjeća novu snagu, novu nadu, kroz koju kao da već čuje nedaleki „Gloria“ narodnjeg uskrsnuća.

I g.dja „Z.“ podvikuje svojim drugama „neka uvide, da nema ništa na svijetu, što bi čovjeka više usrećivalo i podizalo od vršenja svoje dužnosti i od čiste savjesti.

To je sve u rukama ženska, a ono u nas, uz rijetke iznimke, toga nevidi. Nevidi, da je najdragocijeniji dio u životu muškaraca a njihovim rukama, izložen njihovim malim i ništavim ličima, kapricima.

Našemu žensku zatvorene su oči, a što je tako nijesu ni one same krive. Zloupućeni odgoj dovodi na ovaj rezultat. Al i samorodna energija samog ženska mora da izvrši svoju dužnost i da od sebe učini individuum vrijedniji i svjesniji, no što je ovaj sad. Sadašnji život našeg ženska odviše je ograničen i skućen; materijalan je, bez onih viših vidika, s kojih se tekak otvaraju novi pogledi na nove dužnosti, nove pozive, nove brige, koje prevazilaze one, što ih nar. pjesma pjeva „Oj djevojko brigo materina, sve se brinem, udati se nećeš.“

Žensko naše mora se napokon približiti mušku, nu ne samo onda kad traži muža, nego da mu se približi kao drug drugu, kao jednako vrijedno jednako vrijednu, kao član ovog društva, kojemu treba hotnih i sposobnih radenika oko unapređivanja užih interesa tog društva, širih interesa narodnih i onih čovječanstva.

Netražimo od našeg ženska, da odmah jednim naglim skokom postavi sebe onamo na ono mjesto, na kome danas gledamo sa zadovoljstvom česku ženu ili rasku, njemačku ili čak englesku. Toliko nepitamo; to bi bio skok, a ne prirodni razvitak. Kod našeg ženska tražimo, da iščezne uvjerenje, kao da ona nije za javni rad. Za javni rad u narodu svi smo zvani, toga rada naš narod treba mnogo i odviše, samo treba taj javni rad pravo shvatiti. Nije svaka čakula javnim radom.

Nek naše žensko uzme uzorom česku ženu, koja pruža svemu svijetu jaki dokumenat razvite političke i kulturne svijesti svega českog naroda. Za sad je glavno, da i kod našeg ženska nastane reforma običaja i morala svagdanjeg života. Iza te reforme

SE NE VRAĆAJU. - POŠILJKE NEPLAĆENE PRIMAJU SE. - - - E RAČUNAJU 16 PARATIT RETKU, A ZA TA PO POGODBI. NJA I ZAHVALE 20 A PO RETKU. - - -

INAJSTIĆ.
Iljadica i drugovi

ponos Milanaca ipatičan, kao što ki ponos, ali je ostojan divljenja, in; on je plamen, e, on je moralna čudnovatu aktivaj radi mnogih ajživahniji, najuje, -duguje svoj

risiti, kako mogli alno čuvstvo, naći alijani bili psihomamo prema svom nego najvećma evo to je baza

na logično izviru, gi tijekovi unuke. Nacionaliste ferentni naprama politike i nekomu iga kao ispraznim vcima. Sada, a da e pred nekoliko ustellini objelodalia“ nekoliko člarnugi irendetizam“, upirao u dužnost, pitanja Podneva oslobodimo one manja, a svi znaju, u svojoj veoma knjigama, u konra, nije nikad zaitanja i probleme e razlika izmeđju e bave ovim proicijonalista), samo ene stranke konživota cilj samoj vjlja svrhu nacije n naime hoće — njegovu misao, a

seoske djece s kojom ptica, razuzdan kao šao čas poslan od sposobnost stvaranja razvijati, učiti zanat, umjetnički izražaj, iti preslice s končau vretencu izdupsti rno olova, da zvuči aricu ili dragu kojoj e vježbati se gradeći Bosne, što je stradao kiteći je izragjenom ma. Ta drvena obuča a starcu: žuljala je ar onda načini šljaku buvene; u toj prvaj rirode momče je po osjećanje forme i ičku inteligenciju. Za- ića, Antu Starčevića, izrezujući ih u drvetu; ije u drvetu, zatim u

om čudotvorcu čak i gje u zadarskom „Na- o darovitom pastiru, iue poticao je vige-

Oglas.

Javljam, da smo već započeli praviti modernu vunenu štofu za proljetnu i ljetnu sezonu. Gospoda trgovci i privatnici mogu

MARKO MARKOVINA

SPLIT

TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo

Peći i šparherda,

Plomita

Oglas.

Unajmljuje se dućan na obali kuća V. INCHIOSTRI bivša Macale.

Obratiti se Uredništvu.

10

slijediće rezultati, za kojima žudimo a koji su našoj narodnoj budućnosti neophodno potrebiti.

U našoj sredini mora nastati što prije pokret, nalik na onaj u Rusiji, što ga je Turgenjev u svom romanu „Oci i djeca“ nazvao „nihilizmom“, t. j. podizanjem individua. Nije to bio niti kakav terorizam, ni anarhizam; bio je to rat svijetla protiv mraka, protiv konvencionalne društvene laži, protiv svega, što je pojedinca, a napose žensko, držalo u nekoj duševnoj podređenosti, isključeno iz društvenog javnog života, bez prava i bez onih plemenitih dužnosti, za koje se i sam život pregara, a kamo li ne lagodnosti života.

Taj nihilizam, to podizanje individua, želja doći u mogućnost vršenja plemenitih dužnosti, izvela je stotine ruskih žena i djevojaka iz mraka na polje svjetla, gdje se stiče znanje i umijenje, da to oboje posvete radu oko podizanja ruskog naroda.

Bez takovog hrvatskog (srpskog) nihilizma, bez takovog ženska nema narodnog uskrsnuća.

Posljedice iseljivanja.

Nastavljam iznašanjem kobne realnosti, koja proističe iz nesretnog iseljivanja, pak da se prigodom rasprave u car. vijeću uvaži štogod, što nas evo nuka, da turimo u javnost.

Englezi i Nijemci.

Englezi i Nijemci prvi uvidiše goleme nesreće s napornog rada. Obje ove napredne i moćne države žilavo nastoje obustaviti bujicu iseljivanja, pa su već sastavile nove zakone za uređenje pri poslovanju, otvorile su toliko javnih radnja, pri kojima svaki može u svojoj domovini zaslužiti svoj kruh. Uvjereni su oni i sa vojničkog gledišta, da pobjedu dobivaju samo dobro izvježbani, jaki i zdravi, te oduševljeni vojnici, a ne puna spremišta bojnih sprava, dreadnoughti, u koje se troši na milijune kruna! A statistika i iskustvo potvrđuju, da se iseljenici vraćaju slabi i bolesni.

Posljedice.

U Londonu, prigodom burskog rata, vojničko je povjerenstvo pri primanju dobrovoljaca našlo sposobnih samo 50%. Ustanovio se onda izvor ove nesreće u nečovječnom postupanju industrijalaca i tvorničara, koji su zahtijevali od svojih radnika neprekidan i brz rad. Gore sad biva po amer. nečistim i zagušljivim tvornicama, gdje se prisilnim radom u malo vremena iscrpljuju tjelesne snage stotinam i stotinam nevoljnih radnika, da ih napokon zabace kao istrošene strojeve! Od 2500 stanovnika iz naše pokrajine 100 ih polazi u Ameriku, sve mladih, jakih i zdravih sila. Sudbina se ovih ustanovila: tri onamo umiru, a za druga tri se nezna, jer od njih nema ni glasa, ni traga — vraćaju se; tri osakaćena; dva teško bolesna; dvadeset što pogrbljeni, iztrošeni, slabi, koji su nesposobni za radnju. Dakle 31% tjelesno upropaćeni! — A moralno? Svi ovi pako ragjaju sebi slična bića, koja su tjelesno slaba, duševno tupa ili pokvarena! Degeneracija dakle naroda!

Što dakle?

Nek bude svima na srcu nagovarati, nastojati, ako je moguće zapriječiti iseljivanje, predočujući im njegove crne posljedice; bezdušne agente valja moralno satri, isključujući ih iz svakoga društva, iz svakoga sastanka, neka jednom uvide svoje zločinstvo. Vladi i zastupnicima na razmišljenje, da novim valjanim zakonima, zapriječite barem djelomice nesretnu ovu bujicu iseljivanja. Vlada bi pako morala po primjeru Engleske i Njemačke u svakoj pokrajini u javnim radnjama pružiti zarade, osobito u zimsko doba.

Bilješke.

Crno Uskrsnuće. Za vrijeme svečanosti u Trstu, prigodom porinuća „Tegetthoffa“ jedna visoko položena ličnost rekla je biskupu Švindermanu: „Recite Vi Vašem Cuvaju da je skandal šta se to u Hrvatskoj događa“.

Neposredno nakon tih značajnih riječi, i nakon čuške, koju je time dobio Cuvaj, Beč, onaj stari lisac, šalje u Hrvatsku komesara u osobi istog onog Cuvaja, kome je pred par dana dao nogomet. Preko petstotinam općina je raspušteno, ustav obustavljen. Istovi šikanirani, proglašeni prijeki sud i čak pozvan krvnik, da obavlja ono, što miriši po gnjusobi ljudskih osjećaja. Imali smo pravo kad smo kazali, da su one riječi u Trstu bile namjerno izbačene, kao prašina u oči dobačene e da naivni

Hrvati pomisle, kako svo zlo što ih snalazi ne dolazi iz Beča već iz — Pekinga ili Madagaskara.

Vičemo na otvorenog dušmanina čitavog Hrvatskog naroda, na zlotvornog Khuena, vičemo na mongolske Magjare, a u toj vici, u toj slijepoj mržnji valjda nam ne dolazi na pamet, da je Beč onaj, koji nas izručuje Magjarima; jer kad bi samo i htjeli oni u Beču, ne bi danas Hrvatska bila zemlja bezpravlja i demoralizacije odozgo, ne bi se brutalno blatilo ustav, kršio zakon, progonila štampa, raspuštala gradska zastupstva, općine, ne bi se narod patio, u jednu riječ, ne bi Hrvatska po iznimnim mjerama sličila Perziji. I dok je baš u ovom času u Meksiku buknuła revolucija, mi, bez straha možemo da doviknemo staroj liji, bizantincu Beču: Skandal je, evropska je sramota, šta činiš u Hrvatskoj. Nije Cuvaj uzrok skandalima, jer je Cuvaj nož u tvojoj ruci, koji ima da bude omašten Hrvatskom krvi!

Rgja u mantiji časnoj. zgoljna neka furtimašina brani u famoznoj „Hrvatskoj Rieči“, bijele fratre u čenstohovskom samostanu, ne navagajući ni jedan njihov crni zločin jal budi lopovluk, te svu krivnju baca na rusku vladu. Crni furtimaš upinje se iz petnih žila da obrani bijelu svoju braću u Čenstohovi; trebalo je još da sav onaj blud, sve one zločine, kragje, umorstva i bezbroj drugih lopovluka njihovih proglašim najplemenitijim dobročinstvima. Za jednog furtimaša u „Hrv. Rieči“ nije ništa n. p. oštricom sjekire sinuti po zatiljku rojenog ujaka, da time zatpaš već prije smrad nije počinjeno zlodjelo. Za jednog klerikalčinu u „Hrv. Rieči“ šala je, ako djevojčicu, koja pristupa k prvoj svetoj ispovjedi, zavedeš. Sve su to sitnice, jer te čeka brat, rgja u mantiji časnoj, da ti za sve grijehe očisti dušu. A savjest? A ljudski sram? A moral? Sve su to nepoznanice za inkvizitora u „Hrv. Rieči“. Nije kriva sveta stolica, — kriva je ruska vladal! dere se crnac u crnačkoj novini. I mi smo mišljenja toga, da je naime kriva ruska vladal, što nije već davno rastjerala zločince, ne u rukavicama, već u mantijama časnim. Crncu u „Hrv. Rieči“ sasama su sporedni svi zločini, što ih „bijela“ njegova braća počinise; glavno mu je da svu krivnju svali na rusku vladu, koja je, može se kazati, kroz decenije, začipala oči, podnosila i mučala, nadom, da će se ti opaki stvorovi jednom pameti dozvati. Prema crnačkoj logici, i austrijska je vladal kriva, ako amo u nas ima fratara i popova pravih jogunica, koji mute, skaču, psuju, po sudovima se smucaju, osugjeni bivaju radi raznih izbornih prevara ili odgovaraju ljudskoj pravdi radi počinjenih zločina. Tko će pametan da okrivi za to državnu vlast!? Nitko! Krivi ste vi, vaš uzgoj, vaše klerikalne vogje, što ludo srljaju u boj proti duhu vremena; krivo je vaše licumjerstvo, pomanjkanje moralne odgovornosti, potpuna sloboda u samostanima, gdje vas nitko ne kontrolise i ne vidi što i kako radite. Na posljedku možemo konstatirati, da je „Hrv. Rieč“ jedini list u Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji, a možemo kazati i na čitavome Balkanu, koji je otvoreno uzeo u obranu čenstohovske zločince.

Rat tursko-talijanski. Dne 28. prošlog mjesca navršilo se je po godine što je Italija navijestila turskoj rat. A kad će rat svršiti, to Bog zna. Obični smrtnici znadu to, da će Italija imati još puno brige u Tripolitaciji. Talijanac nije vojnik, a Turčin i Arapin nije za šalu.

Ne želimo Italiji ni talijanskom narodu zla. Odbivši privilegovane krugove, naše su simpatije uvijek i svugdje sa narodima. Nu, nikome se sudbina nije ovako krvavo osvetila ko nekim krugovima u Italiji, koji za rata rusko-japanskog iscrpiše do najveće mjere zloradosti sve izraze sprdnje i podrugivanja proti ruskoj vojsci i ruskom narodu.

Rasulo kršćanskih socijala u Beču primiče se svom odsudnom kraju. Poslije smrti Luegerove raspada se postepeno ali postojano njegova stranka, koja kao inkarnacija klerikalizma posjeduje u sebi svu onu otrov, koja tiho ubiva svaki slobodni poriv k napretku i duševnoj slobodi. Klerikalci su u Beču i cijeloj Dolnoj Austriji znali lukavošću i ustrajnošću jezuita podjarmiti puk i inteligenciju do potpune slijepe pokornosti i bolestne neodlučnosti; ali u tom njihovom radu rasla je sama klica propasti, koja se je već do sada iskazala u odbjegavanju stranke sa strane jednom najjačih i najistaknutijih njenih perjanica, a onda užasnim porazom pri lanjskim općinskim izborima u Beču, gdje su udruženi socijalisti i liberali iznijeli snažnu pobjedu nad kršćanskim socijalima.

Do mjesec dana, a i prije, obavit će se u Beču općinski izbori. Već sada, po uspjesima liberalnog

bloka i njegovoj uspješnoj agitaciji može se stalnošću ustvrtiti, da će iz skore izborne borbe klerikalci izići decimirani. U svim njihovim pozicijama, u svim okružjima i svim izbornim tijelima kršćanski su socijali najpogibelnije napadnuti, tako da se već cijeli njihov posjed ljulja iz temelja. Uvjereni smo, a i želja je naša, da se Beč i zemlja odlučnim udarcem oslobode svojih dosadanjih mogućih ugnjetača, kojih je pogubni utjecaj počeo da zahvaća i naše krajeve.

Tvrtka Lentić i Mance stavila je u promet ribarska odijela po uzoru Norveških ribara. Radi se naime o odijelima pravljenima od platna kuharog u lanenom ulju, smegje boje, koja najbolja odgovara svrhi i sasma je nepromoćiva. Tvrtka jamči, da su ta odijela načinjena posve po uzoru Norveških ribara te ih je gosp. Mance na licu mjesta, u Norveškoj proučavao. Mi preporučujemo pothvat ove naše tvrtke, a tako isto i osobite pokrivače za trate, koji su takogjer od istog platna napravljeni kao i odijela.

Tvrtka radi i u bakalaru, koji dobiva sa izvora, uz to prodaje na veliko sapun, svijeće i krema za cipele u korist Družbe pa ju preporučujemo svima.

Dopisi.

Trogir 2/4 1912.

Malo popunjenja i razjašnjenja.

U jednom od zadnjih dopisa iz Trogira gosp. dopisniku izmakla se je nehote jedna pogreška, biva nije upotpunio svoj dopis. Političko uvjerenje Mikule Madirazze i družine nije kleriko-austrijsko; s razloga što navlastito on uopće nema uvjerenja, već ono o svom privatnom interesu i ambiciji. Privatni interesi i ambicija njemu je sve, a drugo ništa. Prama tomu on i brat mu Frane udešavaju svoj rad i svoje političko djelovanje. On i obitelj u prvom početku ne pripadahu nijednoj stranci, a njihovi stariji kod svemogućnosti autonomaške stranke pripadahu toj stranci. Svojedobno kad se narodna stranka stala jačati postaju narodnjaci. Kad se ondašnji trogirski Hrvati otrešoše njega i brata mu Frane, koji je bio i rukopipateljno nagragjen tom prigodom, postaju autonomaši, pa momentano i stekliši, da se iskale na ondašnje vogje Hrvata, kojih ne spominjem jer većinom mrtvi. Tom prigodom bio je osobito napadnut tadanji mladi svećenik, dobar Hrvat, današnji opat, sada na žalost njihov prijatelj, kojeg će uvjereni smo skupo stajati to prijateljstvo. Oko g. 1890. vidimo familiju Madirazza opet megju autonomašima, a Frane postaje faktično vogja i glavni aranžer i buditelj auton. života, koji već počeo da rapidno propada usljed bugjenja hrvatske svijesti. Kad uvidiše, da im i autonomaštvo neće pomoći, za neko vrijeme se povukoše u svoju poslovnicu, vrebajući prigodu, da se opet istaknu, biva da dogju do cilja — da se dočepaju opć. vlasti radi dvoje koristi. Velimo koristi, jer jednoj trg. tvrci, koja treba kredita, od velike je reklame u trgovačkom svijetu, da je jedan njeni član, načelnik mjesta. U tom čekanju vajni Mikula, ta blistava plitkoumna figura, tumače po svijetu, ljubeć i zabavljajući se uz cigansko nastojanje da sklopi poznanstva. Brat mu Frane lukavošću slabo naobražena čovjeka motrijaše dogagjaje u mjestu, te veoma lako uvidi, da će neki prvaci hrvatski, što stari što bolesni, do malo išeznuti. Blagop. tadašnji načelnik jako bolestan na očima nije se mogao za dugo održati. Frani se trebalo žuriti. Njeki mlagji Hrvati, koji se pomaljahu u mjestu bijahu mu previše pogibeljni, trebalo ih prestići. I dogje čas. Ravno na Silvestrovo g. 1900 u veselom društvu u Čitaonici bane iznenada Frane Madirazza kao pokajnik, kuneć se svojim hrvatstvom. Prisutnom mladom hrvatskom svijetu, naivnom i neiskusnom, to je pokajanje izgledalo kao neki velevažni dogagjaj i osobito dobitak. Stariji Hrvati, koji ih dobro poznavahu to pokajanje gledahu prijekim okom i mrljahu, jer znadijahu kamo to cilja i što će biti ovom gradu pod njihovim sebičnim i u prozirne svrhe gospodstvom.

VELIKA ZLATARIJA
GIURO PLANČIĆ
VIS STARIGRAD VELALUKA
BOGATO SNABDJEVENA PODRUŽNICA
16-52 - - ŠIBENIK. - - -

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju.

SE NE VRAĆAJU. — POŠILJKE NEPLAĆENE PRIMAJU SE. — E RAČUNAJU 16 PA-ETIT RETKU, A ZA TA PO POGODBI. NJA I ZAHVALE 20 A PO RETKU. — — —

INAJSTIĆ.
Ilijadica i drugovi

ponos Milanaca ipatičan, kao što ki ponos, ali je ostojan divljenja, in; on je plamen, e, on je moralna čudnovatu aktiv-aj radi mnogih ajživahniji, naju-je, duguje svoj

risiti, ako mog i alno čuvstvo, naći alijani bili psiho-amo prema svom nego najvećma evo to je baza i.

na logično izviru, gi tijekom unu-ke. Nacionalisti ferentni naprama politike i nekomu iga kao ispraznim vcima. Sada, a da e pred nekoliko uestellini objeloda- lia "nekoliko čla- rugi irendetizam", upirao u dužnost, pitanja Podneva oslobodimo one manja, a svi znaju, u svojoj veoma knjigama, u kon- ra, nije nikad za- itanja i probleme e razlika između e bave ovim pro- cionalistama), samo ene stranke kon- života cilj samoj vija svrhu nacije n naime hoće — njegovu misao, a

seoske djece s kojom ptica, razuzdan kao šao čas poslan od sposobnost stvaranja razvijati, učiti zanat, umjetnički izražaj. iti preslice s konča- u vretencu izdupsti rno olova, da zvuči aricu ili dragu kojoj e vježbati se gradeći Bosne, što je stradao kiteći je izragjenom ma. Ta drvena obuća a starcu: žuljala je ar onda načini šljaku buvene; u toj prvaj rirode momće je po- osjećanje forme i ičku inteligenciju. Za- ića, Antu Starčevića, izrezujući ih u drvetu; ije u drvetu, zatim u

om čudotvorcu čak i gje u zadarskom „Na- o darovitom pastiru, iue poticao je vigje-

Glavonja kao oznaka dućana

ARTUR GRIMANI I DRUG - ŠIBENIK.

Papirnica — Muzikalije — Školske knjige — Kožnati predmeti — Igračke.

REMINGTON PISAČI STROJEVI — Vrpce i potrebštine za strojeve sviju sistema.

Specialitet: PAPIR ZA PISACE STROJEVE 1000 LISTOVA Kr. 7.20 — Gramofoni.

Gramofonske ploče! ODEON (dvostruk) Kr. 4. — JUMBOLA (dvostruk) Kr. 2.50

Ne progje mnogo, a stariji naglo jedan za drugim pomriješe. Blapok. Puović iste godine na ljeto. Tako dinastija Madirazza postade gospodari-rica situacije. Slatkom i u svakom kretu i migu neiskrenom i licemjernom Frani ispuni se davna želja. Da ne bude kvara njihovim intencijama i interesima, negdašnji vatreni Hrvat brat im Ivan, sade Giovanni, ostade među autonomašima sa svojom obitelji, koja faktično vedri i oblači u toj stranci usljed nemara i shvaćenja prilika talij. vojja. Glavni pokretač Leghe nazionale, postane njezin blagajnik i upravitelj kabineta. Njemu i obitelji njegovoj sve se skoro pokorava, što se je dokazalo prigodom zadnjih obč. izbora.

To bi u kratko bio curriculum vitae političke dinastije Madirazza, koja će još možda za koje vrijeme upropašćivati i obč. stvari i hrv. mjestni društveni život. Ruit hora: pa je sva nada da će brzo put pravde i njih stići, jer ma koliko bili kratkovidni i veoma propuštljivi neki državni od- vjetnici, neće ipak moći, uz najbolju volju, mimoći, ni afere zakupa okružnog masta, zakupa prihoda zaklade Sv. Mihovila, gradnju trog. suda itd. itd. Istina tad li kad li mora da pobijedi. Afera trog. kamore zapanjit će Dalmaciju; a mnogi će dobri i pošteti ljudi biti nehotični sukrićvi zlu svog mjesta i hrvat. misli. Istakusmo ovo, da neke neupućene uputimo, a neke na vrijeme odvratimo od zla koje bi njih moglo snaći.

Do potrebe povratit ćemo se na ovaj argu- menat.

Neprestano stižu tražbe protiv občine. Zani- miva je osobito jedna opravdana, ona g. Kosta, koji je bio prisiljen da ju prikaže za isplatu pristojba za nacrt spomenika. Pošto je predmet odviše delikatna, ne upuštano se u potankosti. —

Tijesno, koncem Ožujka.

U jednom od zadnjih brojeva „Hrv. Riječi“ za- stupnik na Dalm. saboru gosp. S...ć, bavi se u oduljem članku o peradarstvu u Dalmaciji. Među dobro prozračnu reklamu za kokošinjak Koludro- vića u Zadru, nuzgredno spominje i druge zauzete peradarce, koji prem vrijedni svake hvale u nji- hovom zauzeću, likvidirali su ili će likvidirati (ku- bure, kako piše isti).

Mislim, da je gospodin zastupnik nasjeo infor- macijama, al pošto je obećao da će u prvom zasjedanju sabora iznijeti na pretresanje, kako da se u nas razvije i ustroji peradarstvo, stoga bi dobro učinio, kada bi prvo zasjedanja navratio se u Tijesno, i obašto tu preradarnu koja je prva i jedina te vrsti u Dalmaciji, a tome treba zahvaliti samo njezinom vlasniku, koji ne žali svagdanjeg truda i troška da istu potpuno usavrši.

Opravljan je poziv gosp. zastupnika visokoj vladi, da podupre te ljude u ovom koristnom po- duzeću, al ista misli da je učinila svoju dužnost kada je pojedince nagradila sa par stotina kruna, ne znajući, da je taj iznos uprav tok, koliko do- staje za dva mjeseca hrane peradi.

Još nešto. Čuo sam, da vlada namjerava otvo- riti na vlastiti račun jedan kokošinjak u Arba- nasima. Nebi želio da isti mjesto da raširi zapo- četnu ideju, ubije i ono malo dobre volje u onima, koji su se već za stvar zauzeli i u Dalmaciji je propagirali, jer mi je poznato, da je bosanska vlada držala pod svoj račun peradarnu u Prije- doru, koja nije mogla imati željeni uspjeh i koja je sada u rukama privatnika.

Stoga bi bila dužnost svakog onoga, te se zanima za ovu granu narodnog gospodarstva, a osobito gosp. zastupnika, da se zauzme ter i u nas digne peradarstvo do onog stepena na kom je u drugim državama, a to sa čisto ekonomskog gledišta ne- pravac reklamu niti Petru nit Pavlu, jer će se stopro tako moći koristiti stvari za koju se radi.

J. J.

Molimo naše predbrojnice da izvrše svoju dužnost napram lista, koji ima i svojih obveza, te da podmiere zaostalu predbrojbu. „Naprednjak“ koji odvažno i odlučno za- stupa napredna i demokratska načela, koji najživlje i bez obzira prama ikome brani pravice puka i interese naroda održati će se jedino kad svaki naprednjak bude držao, plaćao i širio list.

Vijesti iz grada i okolice.

Sretan Uskrs! Htjeli bismo nazvati svim našim čitateljima i pristašama, ali ne možemo. A i kako ćemo, da im nazovemo „Sretan uskrs“, kad nam evo osviće crni petak patnja i muka, što ih silnička ruka magjarska sprema jadnoj našoj domovini. Narode hrvatski, mjesto čestitanja o uskrsu šapljemo ti: pamti, da ti svi mogući Khueni darivaju komesarstvo Cuvaja. Pamti i nezaboravi!

Anka Lovrić. Našem prijatelju i drugu g. Vl. Lovriću u Splitu umrije ovih dana dobra i plemenita sestra Anka u svijetu mladosti. Pokojnica svojom dobrotom i plemenitošću bila je stekla ovdje iskrenih prijatelja i prijatelja osobito u našem „Kolu“. Dok našem prijatelju i obitelji mu izrazujemo najiskrenije saučesće u tuzi, dobroj i miloj pokojnici želimo vječni mir.

Maturanti splitske realke u pratnji gg. profesora Barbetti, Pavkovića, Katunarića i Krainera, posjetili su naš grad, koji pruža toliko rijetkih i interesantnih prilika za učenog turistu. Utorak u jutro stigoše željeznicom, te su usprkos naružnijem vremenu mogli isti dan obaći glavnije gragjevne spomenike i tvornice. Na večer su mladi gosti bili počašćeni od upravitelja mjesne realke g. Ježine, u Hotel Velebitu. U srijedu pak posjetiše slap Krke s udobnim tenderom, kojega je zapo- vjednik šibenskog odjeljenja mornarice postavio iz- letnicima ljubezno na raspolaganje, a poslije podne razgledali su — posredovanjem g. A. Grisogono, financijalnog nadzornika, koji je djacima u svemu bio pri ruci — vojničku školu u Mandalini. Obo- gaćeni najraznoličnijim utiscima i prezadovoljni sa svojim uskrnim izletom u naš grad, otputovali su dragi mladi gosti u srijedu večer, ponijevši sobom živu uspomenu na Šibenik, na njegove prirodne ljepote, umjetničke spomenike i bujni procvat tehnike i industrije.

Uzorni poljari. Nekidan smo donijeli, da je pol- jar Spahia bio zatvoren, sa sumnje, da je on bio po- srijedi u kragji novih amerikaških loza u našem polju. Sad opet čujemo, da su sa istog razloga zatvorena još dva poljara, i to Mijo Šuperba i Pešo Zelebaba. Zatvoriše ih u nedilju popodne.

Valaj, možemo da čestitamo općini na takim službenicima i našem polju, da je čuvano od ovako vrijednih poljara.

Al uprava općinska netraži poštene ljude; po- štenih se boji; ona nagraguje one, koji za nju glasuju.

Radi zavjeta siromaštva. Ovih smo dana vidjeli preko pedesetak seljana iz Privč-Sepurine, pa smo se začudili što radnikom dangube po Šibeniku. Upitismo ih šta su došli, zar na pir? oni nam odgovoriše puni brige, da ih pozivlje mjesno poglavarstvo na tužbu svetih dušica don Markova, papa Sabioncella i Anića, radi neplaćene redovine. Rekoše nam ljudi da ne znadu kud će glavom od muke, jer cijelo selo imalo bi da na je- danput isplati svetoj trojici župnika oko 20.000 K. Ovo je prema onoj Isukrstovoj: „Nije kraljev- stvo moje od ovoga svijeta.“ Niv stvar ćemo se još povratiti.

Iz Murtera nam se tuže, kako vlada zapušta

ono selo i znajući da je u mjestu pred dvije go- dine osnovana uljarska Zadruga, ne će da mu pošalje učitelja poljodjelstva, pak da onaj u ne- koliko zgodnih predavanja pouči narod o uzgoju i način čišćenja maslina te pravljenja ulja. Ob ovoj važnoj stvari progovorit ćemo opširnije.

Štrajk rudara u Engleskoj te ostalim zemlja- ma, gdje se kopa ugljen, uplivao je na dalmatin- ski izvoz ugljena u velikoj mjeri. U rudnicima Šiverića i Unešića zaposleno je više radnika nego li obično, koji rade na akord, a cijela ta vojska od tisuću ljudi, s povećanom produkcijom, nije u stanju da iznese toliko ugljena, koliko zahtjevaju naručbe iz vani. Uslijed pomanjkanja engleskog ugljena, a nedostatnog izvoza onog iz ostalih ze- malja, nastala je velika tražbina rude. Velika po- traga osjeća se osobito u Italiji, tako da se do- maći ugljen ne samo u većoj mjeri izvaža, nego se istome otvara nava nova trgovišta. Danomice se kr- cavaju na našoj obali jedrenjaci i parobrodi rudom, koja je većinom opredijeljena za Italiju.

Uzoran? Kurijalni list u Šibeniku, naime „Hrv. Rieč“ javlja, da je umro u Kominu don Vid Le- kić, pak kao znajući za onaj snop njegovih lju- bavnih pisama, što ih je pisao jednoj svojoj pri- jateljici, preporučuje da je bio uzoran dok mi znamo da se taj izraz upotrebljava u furtimaškoj štampi za sve „kordunaše“ žive i mrtve. Lekićevu inače fotografiju iznijet ćemo drugi put, pak da vidimo što je u njemu Hrvatska izgubila.

Vrijedan bojadisar soba. Gosp. Kuzmić Marin splječanin odlučio se je, kako čujemo na- staniti u Šibeniku i vršiti ovdje svoj zanat boja- disara. Gosp. Kuzmić svojim ragjama ovdje do- kazao je, da zaslužuje svaku potporu od gra- gjanstva i da se niko neće pokajati, ko njemu povjeri obojenje svoje kuće.

Imali smo prigode vidjeti njegove ragje u novoj kući gg. braće Ilijadica i u drugih, pa možemo mirne duše reći, da mu iste služe na čast i po- kazuje njegovu sposobnost i ukus u tom poslu. Suvviše od svih, gdje je on dosad radio, čuli smo samo pohvale o njegovu uljudnom i lijepom po- stupanju.

Drago nam je, što ostaje ovdje i preporučamo ga toplo svima.

Obavijesti Uredništva.

Gg. dopisnici — neka proste, što ne vidiše štampane sve svoje dopise. Svi su složeni, ali s obilja drugog gradiva moradoše izostati. Molimo ih da budu što kraći u dopisima, dok se list ne poveća.

G. dopisnik — Trogir, Sinj. Primismo pismo; uzroci gornji.

G. dopisnik — Tijesno. Da dodje list na že- ljenu adresu, treba da se sami postarate.

OGLAS

Gradjevno Poduzeće

Petar Blasoffi & Frano Škofon

Ispitani nadzidarski majstor u ŠIBENIKU poduzimlje svaku vrst gradjevnih radnja i popravaka. Specijalista u gradnji štednjaka (Sparherda) i peći za sobe.

Poduzimlje čvrste radnje u cement beton (Eisenbeton) bez potrebe željeznih greda, sa posebnom kancelarijom za nacrt e i trebvo- nike u kući Pasini put Suda. 4

Prodaje se kuća na 2 poda, pram perivoju uz poštarski ured. Obratiti se Pučkoj Tiskari.

Oglas.

Javljam, da smo već započeli praviti modernu vunenu štofu za proljetnu i ljetnu sezonu. Gospoda trgovci i privatnici mogu

MARKO MARKOVINA

SPLIT

TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo

Peći i šparherda,

Oglas.

Unajmljuje se dućan na obali kuća V. INCHIOSTRI bivša Macale.

Obratiti se Uredništvu.

10

- SEOSKA BLAGAJNA -

ZA ŠTEDNJU I ZAJMOVE

uknjižena zadruga sa neograničenim jamstvom

u KRAPNJU

Prima novac na uložne knjižice uz kamatu od

 5 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$

--- čisto od poreza; otkaz po pogodbi. ---

Jamstvo preko 600.000 Kruna.

20-3

MARKO MARKOVINA

SPLIT

TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo

Peći i šparherda,

Eternita,

Ojevi, dimnjaka i pločica keramike

Stakala, prostih i ornamentalnih

Papendeka tankog i debeloga Zahoda porculane i t. d.

22

HRVATSKA VJERESIJSKA BANKA — PODRUŽNICA ŠIBENIK

Centralka DUBROVNIK. Podružnica u SPLITU i ZADRU - DIONIČKA GLAVNICA Kr.

2.000.000 - PRIČUVNA ZAKLADA U PRITIČCI 250.000

BANKOVNI ODJEL

PRIMA ULOŽKE NA KNJIŽICE U KONTU KURENTU I ČEK PROMETU; ESKOMPTUJE MJENICE, OBAVLJA INKASO, POHRANJUJE I UPRAVLJA VRIEDNINE. DEVIZE SE PREUZIMLJU NAJKULANTNIJE. IZPLATE NA SVIM MJESTIMA TU I INOZEMSTVA OBAVLJAJU SE BRZO I UZ POVOLJNE UVJETE

MJENJAČNICA

KUPUJE I PRODAJE DRŽAVNE PAPIRE, RAZTERETNICE, ZALOŽNICE, SREĆKE, VALUTE, KUPONE. PRODAJA SREĆAKA NA OBROČNO ODPLAĆIVANJE. OSJEGURANJE PROTI GUBITKU ŽRIEBANJA. REVIZIJA SREĆAKA I VRIEDNOSTNIH PAPIRA BEZPLATNO. UNOVČENJE KUPONA BEZ ODBITKA.

35-52

PAPIRNICA

JURAJ GRIMANI

ŠIBENIK

Pribor za pisace strojeve svijuh sistema.

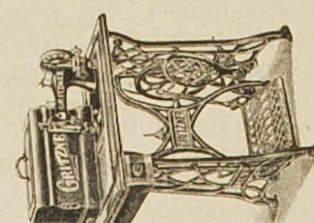
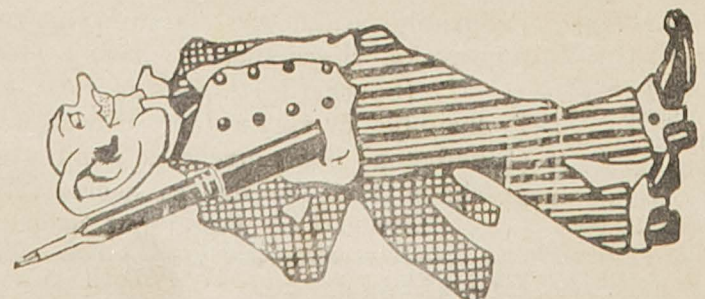
- Razglednica i svih ostalih kancelarijskih predmeta. Svi školski risači i pisaci predmeta.

Gritzner Šivači Strojevi
Kao za kućnu uporabu i vezivo — tako za svaku industrijalnu radnju najbolji.

Gritzner Koturače
odlikuju se već od godina čvrstoćom i kvalitetom materijala.

Svakovrsne Igračke i Bijouterije.

Automatična olovka i pera

PIO TERZANOVIĆ

Šibenik

Velika zaliha za ljetnu sezonu

MUŠKIH ODIJELA

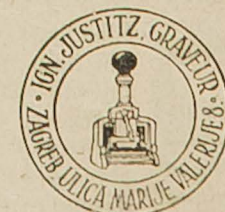
Najmodernijeg kroja uz vrlo

umjerene cijene

17-52

NE BOJI SE UTAKMICE.

PRVA ZAGREBAČKA TVORNICA

pečata iz mjedi i gume za urede. — Tvornica email tabla i tablica.

Strojevi za numeriranje i t. d.

Glavno zastupstvo za Dalmaciju:

20

Petrić Ljubomir - Split